

KOMPENDIUM GRAMATYKI ANGLIEJSKIEJ

MORFOLOGIA MORPHOLOGY

RZECZOWNIKI NOUNS

OKREŚLONOŚĆ: Przymiotnik określony: **the** [ðə] przed wymawianą spółgłoską the table/unit, **the** [ði] przed wymaw. samogłoską oraz **h** niemym the apple, the hour. Używamy go przed rzeczownikami policzalnymi i niepoliczalnymi pospolitymi, kiedy mówimy o osobach, rzeczach znanych, o których już była mowa; obiektami jedynymi w swoim rodzaju the king of England, the sun, the north; określonymi logicznie the last/same thing, zdaniem względny the music that I like, przydawką z **of** the wheel of his car, imiesłowem the letter written by him, stopniem najwyższym przymiotników, liczebnikiem porządkowym the first; przy opisie całej grupy the English, nazwami części ciała the head, przedstawicielami całego gatunku the cat catches mice, instrumentami to play the piano; przed przymiotnikami odrzeczownikowymi the poor *biedni*.

Przymiotnik nieokreślony: **a** [ə] przed wymawianą spółgłoską a table/unit, **an** [ən] przed wymawianą samogłoską an apple/hour. Używamy go mówiąc o rzeczach policzalnych w liczbie pojedynczej: u osób i rzeczy, o których jest mowa po raz pierwszy, bliżej nieokreślonych (np. z konstrukcją **there is**); w opisie, z zawodami he is a hero/teacher; w znaczeniu „jeden”, z wyrażeniami czasu once a year, miary, wagi £ 2 a kilo; z policzalnym znaczeniem rzecz. zazwyczaj niepoliczalnych a tea *filizanka herbaty*, po **such** such a thing, w konstrukcjach to have a swim *popływać sobie*, What a man. *Co za człowiek*. itp.; jeżeli chodzi o (dowolnego) przedstawiciela gatunku, klasy a cat catches mice.

Przymiotnik zerowy oraz **some**: zastępują przymiotnik nieokr. rzeczowników pospol. niepoliczalnych oraz rzecz. policzalnych w l.mn.; przymiotek zerowy - oznacza klasę tulips are pretty flowers; some - ograniczona liczba some wine/tulips; przedimek zerowy używany jest w opisie ról jedynych w swoim rodzaju He is captain/ president of ... (zob. Imiona własne); z nazwami instytucji in church/jail, środków transportu by car/post, części dnia at night, pół roku in spring, posiłków at lunch, chorób, gier, kolorów, nauk, w telegramach i napisach itd. Tam, gdzie słowo straciło charakter rzecz., chodzi raczej o brak przedimka (połączenia typu take place, day by day).

Przedimek może zostać zastąpiony przez zaimek dzierżawczy his brother, wskazujący tym man, pytający which class, nieokreślony any, all, no, several, przydawkę rzeczownikową my brother's friends, liczebnik okr.

Przedimek z imionami własnymi: przed **zerowy** jest u nazw osób, dni, miesiący, świąt, kontynentów, krajów Poland *Polska*, miast, gór, jezior, ulic, placów, lotnisk, parków, budynków, szkół, języków English *ale the English language*, narodowości, członków rodziny Where's Father? przed **okr.** jest przed nazwami krajów zawierającymi rzeczowniki pospolite the Polish Republic, the USA; Union; Kingdomb albo w l.mn. the Netherlands, archipelagów the Bahamas, łańcuchów górskich the Alps, pustyni, rzek the Elbe, mórz the Mediterranean, oceanów the Atlantic, zatok, cieśnin, hotelów, teatrów, kin, samolotów, statków the Titanic, gazet; imion własnych bliżej okr. albo w l.mn. the young Dickens, the Warsaw of today, the Browns *Brownowie*; przed **nieokr.:** a Mr. Brown came (jakiś), a Shakespeare (autor podobny do niego), a new Britain, a rainy Monday (zaakcentowanie specyficznej cechy).

Rodzaj: gramatycznie wyrażany tylko za pośrednictwem zaimków **he, she** (osoby, większe zwierzęta rodzaju ż. i m.), **it** (zwierzęta, rzeczy, ewent. child, baby), **who** (osoby), **which** (rzeczy). Rozróżnienie rodzaju:

• osób: innym słowem boy/girl, przymiotkiem actor/actress, hero/heroine, widow/widower, przymiot. lub rzecz. male/female student, boy-/girlfriend, bez rozróżnienia teacher *nauczyciel/ka*, parent

• zwierząt: innym słowem bull/cow, cock/hen, przymiotkiem tiger/tigress, przymiotnikiem lub rzecz. bull elephant, tomcat albo bez rozróżnienia dog, cat, snake, spider

• rzecz. zbiorowych: the audience/staff – **it** (jako całość), **they** are (pojedynczo)

• nazw krajów, miast: Spain – **it** (z punktu widzenia geograf.), **she** (z punktu widzenia polit.), **they** (reprezentacji sport.)

Personifikacja nazw rzeczy – w jęz. mówionym wyraz więzi uczuciowej: **she** dla statków, samochodów; w jęz. pisanym srodek stylistyczny: z łaciny (**she**: the Earth, Nature, the Moon; **he**: the Sun, Love), według cech pozytywnych (**she**: Spring, Liberty, Charity), negatywnych (**he**: Death, Anger).

Policzalność: rozróżniamy rzecz. policzalne oraz niepoliczalne

• **policzalne** są nazwy konkretnych osób, zwierząt, rzeczy, jednostek czasu, długości, wagi itp. Tworzą liczbę mnogą, łączą się z liczebnikami okr. one pencil, two pencils, liczebnikami nieokr. many *wiele*, few *mało*, a few, several *kilka*, all, every, each oraz z przed. nieokr.

• **niepoliczalne** są pojęcia abstrakcyjne time, work, fun, rzecz. materiałowe water, zbiorowe hair. Nie tworzą l.mn., łączą się tylko z liczebnikami nieokr. much *dużo*, a great deal of *mnóstwo*, little *mało*, a little *trochę*, all *wszystko*. Części można wyrazić za pomocą a piece/an item of lub konkret. wyrazami a loaf of bread, a lump of sugar, a shred of evidence.

• **używane jako policzalne i niepoliczalne:** np. materiał - pojedyncza rzecz (oak - an oak, hair - a hair), cecha, stan - pojedynczy przejaw, przeżycie (virtue - a virtue, pain - a pain, experience - an experience), cecha - posiadacz (love - a love), materiał - gatunek (tea - teas, food - foods), materiał - porcja (tea - a tea); różne znaczenia (glass - a glass, lace - laces, fruit - fruits of labour)

- **tylko niepoliczalne** w odróżnieniu od polskiego: advice *rada/y*, (two pieces of) information *(dwie) informacje*, homework *zadanie/zadania*, evidence *dowód/dowody*, (much) money *(dużo) pieniędzy*

Liczba: rzeczowników rozróżniają liczbę pojedynczą i mnogą

Regularna liczba mnoga – tworzoną końcówką **-s** (**-es** po **s, z, x, ch, sh**) wymawianą:

[s] po spółgł. bezdźwięcznych **p, t, k, f**, bezdźwięczn. **-th** cup - cups [kaps], birth - births [-θs]
[z] po spółgł. dźwięcznych oraz samogłoskach **bed - beds** [bedz], day - days [deiz]
[ɪz] po wymawianych spółgł. szczytających **s, z, sz, ż, cz, dż** case - cases [keisiz], wish - wishes [wɪszɪz]

Pisownia: końcówce **-y** po spółgł. zmienia się poprzez dodanie **-s** w **-le** sky - skies, po samogł. nie zmienia się way - ways; **-o** zawsze się zmienia w **-oes** w wyrazach: potato, tomato, torpedo, veto, hero, echo, embargo, domino

Nieregularna liczba mnoga niektórych rzeczowników:

• zmiana **bezdźwięcznego** zakończenia w **dźwięczne:** **-f** w **-ves** wolf - wolves, life - lives; [-θ] w **-[ð]** po samogłosce długiej path [pa:θ] - paths [pa:ðz]; [-s] w **[-z]** house [haus] - houses [hauzɪz]; inna samogłoska w temacie man - men, woman - women, foot - feet, tooth - teeth, mouse - mice, louse - lice

• końcówka **-en**: child - children, brother - brothers *rodzeństwo*, brethren *bracia zakonnici*, ox - oxen

• jednakowa forma l.poj. i l.mn.: nazwy zwierząt sheep, deer, salmon, fish, narodowości one/two Chinese, liczby two hundred/thousand/million people, kolejne wyrazy means, series, species, offspring

• końcówki obce: łacińskie larva - larvae, nucleus - nuclei, bacterium - bacteria, greckie basis - bases, criterion - criteria, francuskie bureau - bureaux (bureaus), włoskie tempo - tempi, hebraj. kibbutz - kibbutzim

l. mn. wyrazów złożonych tworzy się w ostatnim składniku tea-parties, forget-me-nots, take-offs, w rzecz. głównych passers-by, fathers-in-law, z man, woman w obu częściach menservants, women doctors

według liczby i zgody z czas.: **tylko w l. poj.** rzecz. abstrakcyjne, odrzeczownikowe the good *dobro*, *rzecz. na -s* (w l.poj.): nazwy nauk, sportów, gier, chorób itp. physics, dominoes, measles, news *wiadomości/wiadomości*, *w rzecz. z czas. tylko w l. poj.* nazwy rzeczy z części scissors *nożyce*, trousers *spodnie* (jedna para a pair of), rzecz. zbiorowe people, police, cattle, odrzeczownikowe the poor *biedni* i niekt. inne.

PRZYPADEK: rzeczownik ma dwie formy przypadkowe (związki przypadkowe są wyrażane za pomocą szyku i przymyków i w jęz. polskim głównie formą w odpowiednim przypadku):

• **ogólny:** podmiot (przed czasow.), dopełnienie (za czasow.) Jim eats meat. Dopełnienie dalsze (celownik) stojące za dop. bliższym jest wyrażane za pomocą przymyka I gave the books to Peter. I bought the books **for** Peter., przed dop. bliższym bez przymyka I gave Peter some books. Pozostałe więzi przypadkowe są wyrażane konstrukcjami przymyk.: **D.:** of, from, without the speed of light, **Msc.:** about, of, on He spoke about John. **N.:** by, with, through We go by train. *Jeździmy pociągami.*

• **dzierżawcy:** forma zakończona na **'s** (w wymowie zgodna z regul. formą l.mn.) my sister's car, (w l.mn. oraz niekt. rzec. zakończonych na **-s** się w jęz. pisanym rozróżnia apostroфом) my sisters' car, Socrates' wife, (z rzecz. nieregular. l.mn. tworzony za pomocą 's) children's toys. Zachowuje się jak *zaimek* my mother's/her car albo *przydawka* a mother's/maternal love. Używa się go z nazwami osób, instytucji, wyrażeniami miejscowymi i czasowymi John's watch, today's paper, Britain's policy. Obok własności oznacza stosunek podmiotowy, dopełnieniowy Jim's writing/killing, miejscowy at the baker's i in.

Rzecz. odczasownikowy w odróżn. od gerund. (zob. niżej) dobiera przedimek, l.mn. i przymyka. **of** the reading of books *czytanie książek*.

Uwaga ortograficzna: Wielką literą piszemy nazwy własne, nazwy dni tygodnia, miesięcy oraz świąt, języków i narodowości, nazwy geograficzne i utworzone od nich przymiot. Polish food, tytuły książek, artykułów itp. (oprócz przymyków, spójników oraz rodzajników w środku); tytuły osób oraz *ich skróty*, nazwy ruchów, zakonów i stowarzyszeń.

PRZYMIOTNIKI ADJECTIVES

Są nieodmienne, nie rozróżniają rodzaju ani liczby a good boy, with good girls. Większość z nich może być w przydawce i orzeczeniu, niektóre tylko w orzeczeniu *przymiot. na a:* he is alone albo przed rzeczownikiem elder sister. Pozycja za rzeczownikiem możliwa jest tylko w utartych zwrotach sum *total*.

STOPNIOWANIE REGULARNE -proste (z przyrostkiem): przymiot. jedno- i dwusylabowe (na **-y, -ow, -er, -el, -le**)

ST. RÓWNY	ST. WYŻSZY	ST. NAJWYŻSZY
high [hɑi] wysoki	higher [haia]	highest [haist]
wide [waid] szeroki	wider [waida]	widest [waidist]
happy [hæpi] szczęśliwy	happier [hæpia]	happiest [hæpiist]
grey [grei] szary	greyer [greia]	greyest [greiist]
big [big] duży	bigger [bigə]	biggest [bigist]
clear [kliə] jasny	clearer [kliərə]	clearest [kliərist]
young [jaŋ] młody	younger [jɔŋgə]	youngest [jɔŋgist]
clever [klevə] mądry	cleverer [klevərə]	cleverest [klevarist]

W niekt. wypadkach używa się obu sposobów common, -er, -est i more/most common. Stopień najwyższy niekt. przymiotników tworzy się za pomocą **most** w pozycji końcowej: western - westernmost, northern - northernmost, upper - uppermost *zob. też: foremost najprzodniejszy*.

STOPNIOWANIE NIEREGULARNE: (z przymysłkami)

ST. RÓWNY	ST. WYŻSZY	ST. NAJWYŻSZY
good [gud] dobry	better [betə]	best [best]
well [wel] dobrze	lepiej [lepj]	najlepiej [najlepj]
far [fɑ] daleki	farther [fɑ:ðə] dalszy	farthest [fɑ:ðəst] najdalszy
daleko [daleko]	further [fɜ:ðə] dalszy	furthest [fɜ:ðəst] najd. kolejności i miejsce
bad [bəd] zły	worse [wɜ:s] gorszy	worst [wɜ:st] najgorszy
evil [i:vl] zły	gorzej [gorzej]	najgorzej [najgorzej]
badly [bədli] źle		
ill [il] chory/chorze		
late [leɪt] późny	later [leɪtə] późniejszy	latest [leɪtəst] ostatni = najnowszy; najpóźniej
poźno [poźno]	poźniej [poźniej]	
last [lɑ:st] czas. ostatni, miniony		
latter [lɑ:tə] drugi z dwu wymienionych		
little [lɪtl] mały	lesser [lesə] mniejszy	least [leɪst] najmniejszy
mało [mało]	less [les] mniej	najmniej [najmniej]
near [nɪə] bliski	nearer [nɪərə] bliższy	nearest [nɪəst] najbliższy
blisko [blisko]	blżej [blżej]	najbliż [najbliż]
next [nɛkst] następny, następnie		
old [əld] stary	older [əldə] starszy	oldest [əldəst] najstarszy
	elder [eldə] starszy członek rodziny	eldest [eldəst] najstarszy
much [mʌtʃ] dużo	more [mɔ:ə] więcej, bardziej	most [məʊst] najwięcej, najbardziej
many [meni] dużo przed rzecz. policzalnymi		

PORÓWNIWANIE: *jednakowa miara cechy:* as-as tak jak, not so - as, not as - as nie tak jak He is as tall as you. On jest tak wysoki jak ty. He is not so/as tall as you. On nie jest tak wysoki jak ty. *Wyższa miara cechy:* than niż, by o He is taller than me by 5 cm. On jest wyższy niż ja o 5 cm. The play was more interesting than the film. *Po niekt. przymiot. poch. lac. jest w stopniu wyższym przymiot. to:* Ministries are superior to embassies. *najwyższa miara cechy: rodz. okr. + st. najw.* The highest point is here. Najwyższy punkt jest tutaj. *skrajna miara: a most* (najwyżej) detailed map w orzeczeniu: the map is most (bardzo) detailed *z pewnej ilości: of* He is the tallest of all. On jest najwyższy ze wszystkich. *im - tym: the - the* the bigger the better im więcej, tym lepszy *nizsza i najniższa miara: less, least* less/least pleasant - mniej/najmniej przyjemny less/difficult - mniej/najmniej trudny

WZMACNIANIE: *st. wyższy: much, even, far, still:* It is much/far/still better. Jest to o wiele/wiele bardziej/jeszcze lepsze. *st. najwyższy: He is by far* (the) very best of all. On jest daleko najlepszy ze wszystkich.

Uwaga: *lesser* tylko w utartych zwrotach Lesser Bear Mała Niedźwiedźca, *przymiot. złożone* stopniują się *well-/better/-best-known; most* większość (jak *rzecz.*), *at most* najwyżej, *at least* przynajmniej, *at the latest* najpóźniej, *not in the least* bynajmniej, *at last* wreszcie, *last but not least* rzecz nie mniej ważna; *st. wyższego the latter* się używa w zwrocie *the former... the latter* - pierwszy... drugi. *Rzecz. czynie występuje w funkcji przymiot. car driver; niekt. rzecz. i przymiot. się nie różni* English student *angielski student* albo *student angielskiego*.

Rzecz. odrzeczownik z przedimkiem okr. oznaczają *rz. zbiorowe* - grupy ludzi the rich *bogaci*, *rz. abstrakcyjne* the supernatural *zjawiska nadprzyr.*, *pojedyncze osoby* (z imiesłowami) the accused *oskarżony/zeni jest/są*.

PRZYSŁÓWKI ADVERBS

STOPNIOWANIE (regulame i niereg. zob. PRZYMIOTNIKI - tablica): przysłówki jednosylabowe tworzą **st. równy i wyższy** przez przyrostki **-er, -est:** fast *szybko* - faster - fastest (*też: early wcześniej*, - earlier - earliest); przysłówki na **-ly** za pomocą **more, most:** easily *łatwo* - more easily - most easily; mniejsza i najmniejsza miarę cechy wyraża się za pomocą **less, most, least** *najmniej:* less often, least often

Według pochodzenia dzieli się na **• pochodne** od przymiot. zwłaszcza przez przyrostek **-ly** exact - exactly, usually - usually, **-y** u przymiot. na **-li, -ble** full - fully, legible - legibly, za pomocą **-ically** [kɪkəlɪ] w przypadku przymiot. na **-ic** tragic tragically (wyjątek: public - publicity). Końcówce **-ly** [i, ai] przed **-ly** zmienia się w **-i** happy - happily (wyjątki: slyly, shyly), końcówce **-e** nieme przed **-ly** znika true - truly.

Z koleji przez przyrostki **-ward(s)** w kierunku czego: afterwards *następnie*, forward *naprzód*, **-wise** *wzdłuż*, sposobem: longwise *na długość*, otherwise *inaczej*, **-ways** sposobem: sideways *bokiem*, longways *na długość* - formalnie identyczne przysł. i przymiot. na **-ly:** early *wczesny*, *wcześniej*, daily *codzienny*, *codziennie* - inne znaczenie przysł., które mają formę na **-ly** i formę niepochodną: deep *głęboki*, *głęboko* - deeply *głęboko*, *bardzo*, *silnie*; near *bliski*, *blisko* - nearly *prawie*, *blisko* i in.

Uwaga: *Niektóre przysłówki nie różnią się formą od przymiotników* fast, hard - She is a fast runner. She can run fast. He is a hard worker. He works hard. (hardly - ledwo) **Uwaga:** Your English is good. You speak English well.

• **złożone:** somehow *jakos*, everywhere *wszędzie*, thereafter *następnie*, *później*, hereby *przez to* i in.

• **proste:** nie są pochodne od przymiot. ani złożone: here, there, now, then, seldom i in.

Formy opisowe: lively *żywy* in a lively manner/*way* *żywo*; difficult *trudny* with difficulty *trudno*

Według funkcji i znaczenia dzieli się na **• przysłówki określające** czasownik, przymiot. i przysł.: *prz. miejsca:* back *z powrotem*, far *daleko*, here *tutaj*, there *tam* ...

prz. czasu: already *już*, always *zawsze*, ever *kiedyś*, never *niegdy*, seldom *rzadko*, sometimes *czasem*, soon *wkrótce*, *wcześniej*, still *ciagle*, *jeszcze*, then *potem*, now *teraz*, often *często*, today *dzisiaj*, tomorrow *jutro*, yesterday *wczoraj*, yet *jeszcze*, *już*, not yet *jeszcze nie* ...

prz. miary: almost *prawie*, little *mało*, much *dużo*, very *bardzo*, only *tylko*, enough *dość*, even *nawet*, quite *całkiem*, rather *poniekąd*, *dosyć*, somewhat *trochę*, too *zbyt*, za ...

prz. sposobu: easily *łatwo*, fast *szybko*, sharply *ostro* ...

prz. wyróżniające: even *nawet*, just *właśnie*, only *tylko* ...

prz. przysłówki: how *jak*, how much/*many* *ile*, when *kiedy*, where *gdzie*, why *dla czego* ...

• **przysłówki wyrażające postawę** do treści zdania: frankly *szczerze mówiąc*, generally *generalnie* *rzecz. biorąc*, perhaps *być może*, luckily *na szczęście*, undoubtedly *niewątpliwie*, certainly *na pewno*, indeed *rzeczywiście*

• **przysłówki łączące** zdania: so *tak więc*, thus *więc*, still *przecież*, however *jednak*, *also* *także*

Uwaga: Po czasownikach *feel, smell, taste, sound* i in. używa się przymiot. zamiast przysł. It sounds good. Pozycja przysł. w zdaniu jest bardzo różna, zależy od tego, którą część zdania określa przysł. *według* znaczenia może stać: **Only** he lost his watch (not she). He **only** lost his watch (not sold). He lost **only** his watch (not hers). He lost his **only** watch (he had one watch). He lost his watch **only** (nothing else).

PRZYMIKI PREPOSITIONS

• **jednowyrazowe - proste:** about *dookoła*; o; około (mniej więcej); above *nad*, across *przez* w poprzek, after *po*, against *przeciw*, ago *temu*, along *wzdłuż*, among *między* więcej obiektów. (a)round *dookoła*, as *jak* (utożsamia), at *u*, w, przy, na *miejsc.*, w, o, na *czas.*, before *przed* *czas.*, behind *za*, below *pod* poziomem *lustra* *wody*, between *między* dwoma, beyond *poza*, oprócz, by, u, przy *miejsc.*; za, do *czas.*; za pomocą, przez; oznacza wykonawcę czynności, down *do*, *dół*, during *podczas*, except *wyjąwszy*, oprócz, for *dla*; przez, na *czas.*; za, from *od*, z, in *w* *miejsc.*, *czas.*, like *jak* (upodobania, por. as), near *blisko*, *około*, next *tuż obok*, of *polSKI dopełniacz*; z; od; o, off *od*, z, on *na* *miejsc.*; o; po *czas.*; w, opposite *naprzeciw*, over *nad*; przez; po, past *obok*, mimo; za; po *czas.*; save *oprócz*, since *od* *czas.*, through *przez*, na wskroś, till *aż* do *czas.*, to, do, ku; często z celownikiem, under *pod*, up *w* *górę*; po; do *góry*, with *z*; *też* *narzędnie* i in.

- **złożone:** alongside *wzdłuż*, obok, beside *obok*, besides *oprócz*, poza, inside *wewnątrz*, into *do* (środku), outside *mimo*, throughout *przez cały okres*, toward(s) *w kierunku*; wobec, upon *na*, without *bez* i in.

• **wielowyrazowe:** according *według*, along *wraz* z, because *of* z powodu, by means *of* za pomocą, *from* *under* ze spodu, in front *of* przed *miejsc.*, instead *of* zamiast, up *to* aż do i in. **Uwaga:** Przez połączenie czasownika z przym. powstają tzw. *czas. przymykowe* look for *szukać*, *czas. z partykułoprzysł.* - *tzw. czas. frazowe* look up *wyszukać*

SPÓJNIKI CONJUNCTIONS

współrzędne (łączy zdania współrz. oraz części zdania), **podrzedne** (przyłączają zdanie podrz.) - zob. Składnia, Zdanie złożone